

Autorka bestselleru *Měli štěstí*

CATHERINE HOKIN

CO
VÍME
JEN
my

Někdy nezbyvá nic jiného,
než držet se naděje...

CO
VÍME
JEN
my

Copyright © Catherine Hokin, 2020
First published in Great Britain in 2020 by Storyfire Ltd.
trading as Bookouture

*Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu nakladatele.*

Translation © Roman Tadič, 2024
Cover © Laura Klynstra, 2024
© DOBROVSKÝ s.r.o., 2025

ISBN 978-80-277-5632-2 (pdf)

CO
VÍME
JEN
my

CATHERINE HOKIN

přeložil Roman Tadič

*Mé rodině,
těm, kteří tu jsou, i těm, kteří odešli*

10. července 1971

Ve větru vířila sůl a štípala ji do rtů. Svítalo. Oblohou táhly nadýchané cáry měděně zlatých a sladce růžových mraků. Příslib nadcházejícího horkého dne.

Vykročila na pláž a nechala nohy, aby sladily chůzi s příkrým svahem. Krok a potom další. Oblázky chřestily, dokud země nezměkla a kamínky neustoupily písku a pak vlnkám, které se jí převalily kolem kotníků, jako kdyby je políbily.

Vycházelo slunce. Plulo nad obzorem a připomínalo vznášející se balónek. Šla mu naproti. Klouzala vodou stejně hladce jako loď. Nejprve po kolena. Pak po prsty na rukou. Po prsa a už stojí na špičkách. Vlny jí šumí kolem ramen a dorážejí důrazněji než na kamenitém břehu. Dovolí jim, aby ji zvedly. Zavře oči. Rackové ztichli. V uších jí zní jenom klokotání, stejně čisté, jako když se hihňala Lottie.

Zatímco se vznáší, poklidný rytmus moře se změní a hladi-na se začíná vzdouvat. Voda ji sevřela. Usadila se jí ve vlasech,

tíží ji ve zvonových rukávech jejího kardiganu. Vnímá, že břeh odplouvá. Na kůži ji nečekaně zastudí drobné víry, které jí sdělují, že jestli chce, ještě se může vrátit.

Otevře oči.

Nebe je modré jako chrpové pole. Hotel bude záhy vzhůru nohama, budou následovat otázky a vyšetřování a potom... Jenže co se stane potom, to už nebude moci ovlivnit. Přeje si jedině: aby si přečetl, co napsala, a aby udělal, o co ho žádá.

Vzdouvání je stále hladovější. Pohltily ji silnější proudy. Moře jí cloumá pažemi, ruce táhne dolů, ovíjí se jí kolem nohou jako deka.

Už nechci, aby za moje chyby platili jiní.

Zakloní hlavu. Oblohu nechá zmizet.

Svět byl až příliš dlouho v nerovnováze. Konečně nastal čas jazýčky vah srovnat.

ČÁST PRVNÍ

Kapitola první

Liese
Berlín, září 1936

Nepropadl by mezi nimi ani pětník. Paul měl zavřené oči, bradu položenou na Margaretiných černých kudrlinách. Margarethe zabořila hlavu do jeho hrudi, paže mu ovinula kolem ramen.

Liese si představila, že otec upravuje pózu a vymýšlí k ní popisek: *Paul a Margarethe Elfmannovi – módní génius a jeho krásná múza*. Dvě naprosto nehybné postavy, které tvoří dokonalý celek.

Děvče, máš štěstí, že jsi obklopená takovou láskou. Že máš tak bezvadnou rodinu. Říkaly to všechny ty zasněné švadleny, které prahly po Margaretiných střevících se sametovou mašlí. Liese uvažovala, že do jejich snů rýpne a postěžuje si, jak je nepříjemné být neustále odsouzena k roli divačky. Nakonec bylo jednodušší zůstat zticha.

Vteřiny se vlekly. Ticho dusilo čím dál víc. Liese sklouzla pohledem k hodinkám: byly skoro tři. Očima tlačila drobné

zlaté ručičky ciferníku. Konečně zapadly na místo a přesně na znamení to přišlo: zaklepání na dveře, které oddělilo Elfmannovy, jako když rozvázete uzel. Cokoli jeden druhému pošeptali, bylo příliš tiché a neslyšitelné.

Jako první se odpoutala Margarethe. Její tělo nabylo dokonale vykroužených tvarů modelky. Přecupitala kolem Liese, aniž se na dceru podívala. Liese ji pustila z hlavy. Margarethe na svou dceru nikdy nebyla zlá, alespoň ne vědomě – když si jí všimla, byla na ni stejně milá jako na všechny ostatní. Margaretin život se vždycky točil, a tak to bude už napořád, kolem ní samotné a po svatbě se začal točit také kolem Paula. Zbytek světa se krčil kdesi na okraji její pozornosti. Liese to léta odmítala přijmout. Zarputile si hýčkala představu, že jednou, až bude starší a bude moci doprovázet Margarethe na jejích výletech do kaváren a za nákupy, konečně naváže s matkou vztah, po kterém toužila. Jenže když Margarethe zapomněla na dceřiny patnácté narozeniny se stejnou lehkostí jako na ty páté, Liese dospěla k závěru, že je načase rozloučit se s nadějí na změnu matčiny odtazitosti. Bylo jí šestnáct a definitivně odhalila Margaretiny úzké meze: jedna věc bylo děcko odložené do jeslí, které vděčně přijalo polibek, ale dcera, jejíž výška a křivky mařily iluzi, že matce „nemůže být ještě ani třicet“, to bylo něco úplně jiného.

Až mně se narodí dítě, budu lepší máma. Budu dceři vším, čím mě bude chtít mít.

Liese sledovala, jak se Margarethe vykrádá, a potom se otočila k otci.

Paul se tvářil melancholicky, ruku záměrně ztuhlou v poloze, kde ji zanechala jeho manželka, a v hlavě se mu stále přehrával jejich rozhovor.

Liese čekala.

Paul zamrkal, vzdychl a pustil se do práce. Odpočítávání. Zbývala hodina, než salon otevře dveře zdobené baldachýnem a podzimní a zimní kolekce na rok 1936 bude nadšeně přijata. Nebo také ne.

Rozruch spojený s přípravami, které předcházely přehlídce, byl jako vždycky zneklidňující a obavy z neúspěchu hmatatelné, bez ohledu na předchozí úspěšné roky. Liese měla dojem, že přímo vidí myšlenky, které prší kolem Paulovy hlavy jako balíček padajících karet. Překvapí tvary? Oslní barvy? Zůstane módní dům Elfmann na vrcholu? Každou sezónu tytéž starosti a teď k nim přibyla ještě další.

Liese zkoumala jména na štítcích připevněných k vytáhlým židlím. Helena Stahlová, amazonka, která řídila propagační oddělení společnosti, měla pravdu: místa byla vyhrazena některým nepatřičným a nevítaným tvářím.

Agnes Gerlachová, samozvaná hlásná trouba Stranou ovládaného Svazu pro německou ženskou kulturu (tuto organizaci Helena odbyla s tím, že jsou to „cuchty navlečené do béžové, které nemají ponětí o stylu“), dva roky škemrla o pozvání na Elfmannovu přehlídku. Helena ji dva roky s gustem ignorovala. Paul nebyl k Agnes o nic vstřícnější než Helena: její hlasitě vytrubované přesvědčení o „vulgárnosti“ Němců, kteří trvali na „opičení se po francouzské módě“, si vzal osobně. Jenže teď i Německý módní úřad ochotně sloužil svým novým stranickým pánům, a ať se to Paulovi líbilo, nebo ne, módní domy v zemi, které působily pod křídly NMÚ, musely tancovat, jak Strana pískala. Hvězda *běžových chuchet* stoupala a daní, které se děsil každý salon, byla *vulgárnost*. Agnes si vyžádala místo v přední řadě. Paulova nelibost nabývala téměř shakespearovských rozměrů.

Zatímco Liese čekala, až otec přestane nervózně pobíhat, prošla zbývající jména.

Agnes posadili vedle Frau Goebbelsové. První dámě třetí říše vyhradili přednostní místo, což ale nebylo nic neobvyklého vzhledem k tomu, kolik kousků si běžně koupila. Potíže vyvolalo, když si řekla o další místo. Frau Goebbelsová s sebou tentokrát přivlekla svého vzteklého manžílka. Liese si nedokázala představit, co říšský ministr propagandy očekává od módní přehlídky. Jiní muži než nákupčí velkých obchodních domů a finančníci přicházeli jen zřídka. Dnes však tuhé kartičky krémové barvy prozrazovaly účast hojného počtu nejrůznějších ober- a gruppen-. Chlapů, kteří, jak si posteskla Helena, dorazí v černých stejnokrojích a se ztuhlými úsměvy na tvářích. Liese ještě nezažila přehlídku, kde mohl módní dům Elfmann tak málo mluvit do seznamu pozvaných. A nejen do něj.

Když Paul smetal imaginární smítka prachu ze zrcadel ozářených svícemi, Liese popadla program. Stejně důrazně jako určila, kdo usedne v publiku, vtiskla Strana svou pečeť také jazyku, který měl salon dovoleno použít. Nová nařízení, která podrobně specifikovala, jak se mohou popisovat německé kolekce, nerozlítla Helenu o nic méně než zasedací pořádek. Za centrum módního světa se už nepovažovala Paříž, ale Berlín – přinejmenším v očích Strany. Závazným obratem byla tudíž *Hauptmode* místo *haute couture*; výrazem uznání *schick* místo *chic*. Všem ty neohrabané termíny vážly na jazyku, ale byly v programu, přesně jak bylo nařízeno. Nové tváře a nová slova: jen drobné změny, ale stačily k tomu, aby jim zkomplikovaly život. Budovou prostupovalo napětí a připomínalo písek, který propadává přesýpacími hodinami.

Paul konečně přestal pochodovat a stál teď uprostřed místnosti se zdviženýma rukama. Liese se předklonila. Když pak třikrát v rychlém sledu tleskl, po šíji jí přeběhl mráz. Na přehlídkových rituálech se podílela už mnohokrát, ale stále neztratily svoje kouzlo. Neměl syna, takže dědičkou salonu byla

ona. Pobíhala za ním už od svých osmi, hltala každou jeho slabiku, skládala si každý střípek, který se týkal oboru, a záleželo jí jenom na tom, aby na otce udělala dojem. Na poslední tlesknutí se znovu otevřely dveře. Přicupitaly dvě z nejmladších švadlen. Byly zahalené v bílých kombinézách a připomínaly cukrové myšky, které děti mlsají o Vánocích. Zastavily se, jedna nalevo od Paula, druhá napravo, a roztřepaly rozprašovače z křišťálového skla. Liese píchlo v nose. Stisknutí prstu a spustily. V přesně načasovaných dávkách vypouštěly z lahví vůni. Vydechovaly vonnou mlhu, která se vznášela ve vzduchu jako šifon. Otec dívky očima sledoval a ty hopsaly z rohu do rohu.

Všechno tančilo v rytmu dvou výročních kolekcí salonu. Rituały, kterými se módní dům řídil, dospěly ke svému vrcholu v den, kdy se každá z nich představila. Každé rozhodnutí a každý okamžik měly svůj význam – délka tichého objetí majitelů, počet květin vložených do vázy i pořadí, v němž se šaty objevily na molu. Každá přehlídka měla vlastní, pečlivě vyvážené téma. Ale nejen to. Každá přehlídka přicházela s vlastní jedinečnou vůní. Zdvíhač opony, jak tomu říkal Paul, dráždič chuti. Byly tu určité konstanty: jaro a léto měly být něžné a květinové nebo břitce citrusové; podzim a zima hutně kořenité. Víc věděl jenom Paul a parfumérii.

„A publikum tomu rozumí, Papa? Jak vůně mluví s látkami?“

„Ne jako my.“

My. Liese pocítila na kůži mravenčení.

„Jenže kdybychom tenhle krok zanedbali, všechno by působilo unyle a naše kulisy by neudělaly dojem. Pročpak asi?“

„Protože je to divadlo.“

Přikývnutí; byl příliš sevřený, aby se usmál. Navíc jak jinak mohla odpovědět? Jiné děti od malička krmili pohádkami a říkankami: Liesiny světy se rodily v dílnách a předváděcích sálech, kde dělala první krůčky a učila se mluvit.

„Atlas“ a „hedvábí“ jsi řekla dřív než „máma“ a „táta“. Rozkošné, ale sotva překvapivé. O tuto anekdotu obohatila rodinný folklor Minnie Elfmannová, babička, kterou hodně postrádala. Babičce to na rozdíl od Liese nikdy nepřišlo smutné. Minnie byla pro Liese majákem, zjevením v šatech lemovaných perím a s perlami do pasu; zbožňovaná a vždycky nablízku. A nikdy to nebyla *babička*.

„Minnie, miláčku, jenom Minnie. To je k papulkám přívětivější.“

„A taky ke starému obličejí.“ Margaretin jevištní šepot byl vždycky pečlivě zacílený.

Matka a manželka kolem sebe kroužily od chvíle, kdy Paul v jednom pařížském salonu zahlédl Margarethe, která si omotala publikum kolem prstu, a šupem si ji přivezl do Berlína. Veškerá vlídnost ve vztahu těchto dvou žen byla vyhrazena pro použití na veřejnosti.

„Je žárlivá jako kočka!“

Obě ta slova sykly.

Když Liese vyrostla a více se nalaďila na jejich spory, příčina soupeření vylezla zřetelně na povrch: otec a jeho trvalá potřeba stát uprostřed pódia. Nicméně na tom, kdo koho škrábl první, už nezáleželo. Minnie se před čtyřmi lety vytratila. Zemřela dřív, než ji mohlo dostihnout něco tak pochmurného, jako je stáří. Teď už nebyla žádná Minnie, která by ji zahrnula polibky, a nikdo jiný se k tomu neměl. Už tu neměla ani dědu Nathana, i když ten byl tak přísný, že se jí po jeho přítomnosti sotva stýskalo. Poté, co Minnie zemřela, zavřel se jako poustevník ve svém sídle s okenicemi a neměl sílu vkročit do módního salonu, který s přispěním jejího instinktu objevil. Jeden prarodičovský pár byl pryč a Paul ani Margarethe nemohli nabídnout žádné sourozence. Pokud jde o Margaretiny rodiče, byli zapadlí někde ve venkovských končinách Alsaska na

francouzsko-německém pomezí, které jejich elegantní dcera opustila už kdysi dávno.

„Budiž, naše rodinka je malá. Ale co na tom sejde? V Berlíně nás všichni znají.“

Další z Paulových výroků. Jako kdyby obdivná pozornost veřejnosti mohla přispět k tomu, že se jejich rozlehlým sídlem v Bergmannkiesu bude méně rozléhat ozvěna a méně rozpínat prázdnota.

Taková bezvadná rodina. Liese si ji moc přála mít.

Když byla příležitost, navštěvovala hlučnější domy svých kamarádek. Hltala knihy, které líčily, po čem ona sama toužila. Příběhy plné sester, které si svěřovaly tajemství a jejichž vášnivé hádky končily dojemně strhujícími vyznáními. O jejichž hezké hlavičky pečovaly matky s velkým srdcem a širokým klínem a které rozmazlovali otcové s kapsami vyboulenými cukrátky.

V žádném z těchto příběhů nenacházela styčné body s vlastním životem. Měla matku a otce, kteří byli zaujatí sami sebou a dceru vnímali pouze jako součást podnikání. Strýčka Otta, technického ředitele salonu, který ve skutečnosti vůbec žádným strýčkem nebyl. A Ottova syna Michaela, jenž byl o dva roky starší než ona a potácel se kdesi mezi rolemi bratra, kamaráda a osiny v zadku. Jakmile se Liese dokázala postavit na nohy, k Michaelovi silně přilnula. Zbožňovala ho, on zbožňoval ji a jejich rodiče, kteří žili jenom svou prací, byli za toto pouto velmi vděční. Michaelova ruka, která ji držela, pro ni byla kotvou ve vlnách světa, jeho široký úsměv byl příslibem dobrodružství. Stavěli spolu skryše, podnikali spolu nájezdy na kuchyně, rozrývali spolu zahrady, když hledali zakopané poklady. Michael, se kterým vyrůstala, ji dovedl rozřehtat jediným pohledem a uměl vymýšlet báječné příběhy. Jako malá milovala, když spustil: „Jenom si představ...“ Ještě ve svých čtrnácti by Liese byla řekla, že se znají skrz naskrz, a když se

jeden druhému svěří, všechno je hned veselejší. Nedávno se však jeho život začal ubírat rychlejším tempem než její a vedl ho tam, kam ho nebyla připravená následovat. Byly dny, kdy ji samota obemkla jako druhá kůže.

„Co cítíš?“

Paul se na ni upřeně podíval a sraštil čelo. Liese se vrátila do přítomnosti.

„Zavři oči. Vzpomeň si, co jsme trénovali. Zhluboka se nadechni. Popiš mi tóny, které vnímáš. Potom je poskládej dohromady a pověz mi jejich příběh.“

Udělala, co říkal. Přestala si všímat čalouněného opěradla židle, měkkosti koberce, klapání kroků o patro výš. Zavřela oči a soustředila se na harmonii té vůně.

„Skořice a hřebíček.“ Zasvrběl ji nos. „Pomeranč a perník.“ Pečlivě vypreparovala každou vrstvu a potom je stejně pečlivě zase propojila. „Vánoce.“

Ticho. Odpověděla příliš prvoplánově.

Ještě pevněji sevřela víčka. V tomto byla přece dobrá. Šlo jí to stejně výtečně jako rozhodování, kde by se mělo složit plísé nebo nabrat volán. A zrovna dnes nechtěla otce rozesmutnit: kdyby selhala, bylo by to špatné znamení.

Opět nasála vzduch a naplnila jím plíce. Kořenitými vrstvami se proplétal ještě jeden, těžší tón. Jeho kouřová hutnost jí připomněla vůni, která zavanula, když se otevřely dveře kostela. Vůni, kterou nikdy necítila v synagoze, kam je děda Nathan všechny nahnal, když mu ještě na těchto věcech záleželo.

„Kadidlo.“

Otec slabě vzdychl.

Liese se v představách vrátila do dílen. Před očima se jí vynořily šaty z řaseného mušelínu a představila si, že kolem nich obchází a prohlíží si detaily. Hluboký výstřih na kabátě po kotníky, který lemovala kožešina, stříbrnou nit a broušené korálky,

kterými byla poseta ramínka úzkého živůtku, zlatý filigrán poskládaný do vrstvených vzorů. Popustila uzdu myšlenkám a nechala je bloumat kolem krejčovských panen a nad knihami pro inspiraci, které byly rozházené po ateliérech: dějiny a umění zachycené na vybledlých fotografiích a kolorovaných listech. Za poklidných odpolední dokázala v těchto knihách proležet celé hodiny.

Zvedla víčka. Šňůrové zapínání vojenského kabátce bez knoflíků a bílé rukávničky, které visely na ozdobných řetízích jako spící králíčky.

„Tohle nejsou jen tak nějaké Vánoce – jsou to ruské Vánoce. Na carském dvoře. Dívky o půlnoci bruslí a vezou se v saních tažených koňmi. Taneční kroky v Louskáčkovi a plesy osvětlené svícny.“

„Přišla jsi na to. Bravo.“

Za bystrost ji Paul odměnil úsměvem, který rozzářil celou místnost.

Co to s ním je? Proč se neustále musí snažit o to, aby všechno zkazil?

Michael se proměnil v noční můru následného večírku. Byl celý v černém a mumlal nadávky. Liese sledovala jeho zaťaté pěsti a už po kolikáté si přála, aby se vrátil ten starý Michael, který měl rád rošťárny. Nestála o tuto novou verzi, kterou znamenalo *politické prozření*, ať už to znamenalo cokoli. Určitě tedy nic zábavného. Vyrostl z něj kousavý a sebestředný mladík, který měl potřebu vztekat se. Až dnešní večer skončí, poví mu to.

Přehlídka byla v každém směru velkolepým úspěchem, za který se všichni modlili. I ministr Goebbels roztál, když viděl vojenské prvky. Jestliže kolekci prohlásil za „příhodnou poctu krásám Pruska“, nikdo nebyl tak pošetilý, aby ho opravoval.

V tuto chvíli, dvě hodiny poté, co se poslední modelka prošla za potlesku po molu, teklo šampaňské proudem a kniha objednávek se rychle plnila. Módní dům Elfmann připíjel na svou budoucnost, ať se Michael mračil, jak chtěl.

„Že můžou takhle vrtět ocasem? Tvůj otec slintá blahem a můj jakbysmet. Příště už budou mít oba na sobě svastiky.“

Už je to tu zas.

Liese se nijak neobtěžovala se skrýváním svého povzdachu. Stačil jediný pohled na uniformu nebo stranický odznak a tento zbrusu nový Michael spustil tirádu – hlasem, který se spíš hodil na cvičiště. Měla být rychlejší, seběhnout dolů na recepci, kde byla hlava na hlavě, a nedovolit mu, aby ji zaskočil na schodech.

„Nemůžeš toho dneska večer nechat? Ano, je tu víc stranických funkcionářů a důstojníků, než jsme čekali, ale všichni chválí šaty a chovají se úplně civilně.“

Další nadávka. Schodiště se díkybohu stáčelo, takže je Paul nemohl slyšet.

Liese nebyla hloupá, přestože se Michael čím dál víc choval, jako kdyby si myslel opak. Věděla, že existuje temnější stránka národních socialistů, než jakou zatím ukazovali. Podle otcových slov bylo Německo po Vůdcově nástupu k moci před třemi lety pro podnikatele, jako je on, „bezpečnější a slibnější“. Strana nicméně do ulic vypustila houfy hnědokošilatých rabiátů a polepila město hesly a plakáty, které znepokojovaly, ale o nichž se raději nemluvalo.

Zatímco si režim zkoušel svaly, všude, včetně bohorovného Berlína, který byl ke Straně skeptický, rostla mezi lidmi nervozita. Ani Elfmannovi onomu pocitu tísně neunikli, bez ohledu na své bohatství a postavení.

Liese už ke svému vzrůstajícímu podráždění neměla dovo-
leno procházet se všude bez doprovodu. Navíc ji dlouho před

ukončením docházky stáhli ze školy a vysvětlili to pouze „těžkými časy“, což ji ale popravdě nerozčilovalo tolik jako fakt, že jí bránili, aby se chodila dívat na jeleny do Viktoriaparku nebo navštěvovala zmrzlinárny na Bergmannstraße. Výuka jí nechýběla: v salonu se naučila všechno, co podle svého mínění potřebovala umět. Příprava stříhů jí dala přesnost v matematice. Francouzsky hovořila dost pěkně na to, aby potěšila francouzské nákupčí, a čistota její angličtiny stačila k tomu, aby okouzila americké zákazníky. Všechno ostatní, co učitelé pokládali za důležité, ji obtěžovalo. Těžší však bylo oželeť kamarádky.

Ať Liese rozeslala sebevíc pozvámek, žádná ze spolužaček o sobě nedala vědět. Myslela si, že mají stejné základy jako ona, jenže když jednou seděla sama ve voze, zahlédla Christu a Annu, jak si vykračují po ulici zavěšené jedna do druhé. Říkala si, že se jí to možná zdálo. Paul byl přesvědčený, že stávající společenská situace pomine.

„Všechny vlády první roky tlačí na pilu. Dostanou se k moci a potom se jim z toho zatočí hlava. Až Vůdce zatne tipek komunistům a kriminálníkům, bude se ve svých výstřelcích krotit. Prozatím musíme všichni táhnout tuhle káru dál a spolupracovat. Ať má Strana s Německem jakékoli plány, určitě do nich patří taky oblečení.“

Ve světle setrvalého úspěchu, který salon měl, Liese považovala otcův postoj za plně odůvodněný, jenomže tu byl Michael, který si neustále hrál na proroka temnoty.

Právě se ošíval a při tom zíral na skupinu důstojníků v černých uniformách, jako kdyby očekával, že vytáhnou pistole a začnou střílet. „Viděl až moc gangsterek,“ omlouval ho strýček Otto. „Strávil až moc času s tou pitomou bandou radikálů a komunistů, kterým říká přátelé,“ mínil pro změnu její otec.

Liese nikdy neslyšela, že by se ti dva muži kvůli něčemu opravdu hádali – s jedinou výjimkou a tou byla společnost,

které se Michael držel. Věděla, že se Michael zapletl s KPD, Komunistickou stranou Německa, kterou Vůdce zakázal. Sou-
dě podle toho, jak Michael trávil večery, tento spolek teď úra-
doval na nárožích a v nejzaplivanějších putykách. Kdyby mu
dala příležitost, umořil by ji řečmi o „ušlechtilosti komunis-
tických hodnot“ a o tom, „jaký je podle komunistů skutečný
mysl společnosti“. Naléhal na ni, aby se k nim přidala, jenže
on sám mohl být stěží reklamou na členství v takové organi-
zaci: podle toho, co Liese viděla, zaplést se s KPD znamenalo
přijít o všechnu radost. Michaelův smysl pro humor se úplně
vytratil, a jeho všeobíjající oddanosti se dokonce podařilo
zkazit jim návštěvu letních olympijských her.

Od katastrofy na zahajovacím ceremoniálu už uplynuly
týdny, ale stále se zdráhala mu odpustit. I to mu dnes večer
poví. Že by ho ještě teď nejraději zpohlavkovala, kdykoli si
vzpomene, jak byla tehdy dopálená.

* * *

Jakmile bylo oznámeno, že olympijské hry případnou
v roce 1936 Berlínu, město se nacházelo ve stavu silného vzru-
šení, a když přišel první srpen, Liese byla stejně jako ostatní
u vytržení.

Ten den toho tolik sliboval! Když Paul zjistil, že se Berlín
vyšňoril na večírek, kde se chtěl sám předvést, poslal vůz
 pryč a souhlasil, že rodina půjde kus cesty po svých. Lie-
se i Margarethe si oblékly nové šaty: Liese citronově žluté,
Margarethe růžové. Sukně měly plisované tak, aby připomí-
naly tenisový úbor, a jejich kabelky ve tvaru disku lemovaly
barvy olympijské vlajky. Upřené pohledy a pískot, kterých si
Margarethe nevšímala, vháněly do Liesiných tváří ruměnc
a na Paulově tváři vyvolávaly úsměv. Přeplněné ulice, jimiž

se vydali, se blýskaly jako přezky na Liesiných krémových střevících.

Jistě, teď už díky Michaelovi věděla, že město se takto vyparádilo jenom na chvíli, že to byly, jak říkal, *vypočítavé kejkle*, a nemohla už popřít, že to člověku na klidu nepřidávalo. Jenže tehdy? Liese se stejně jako všichni kolem opájela tou okázalostí. Líbilo se jí, že se každá dlažební kostka leskne a že se každý vypulírovaný balkon topí v záplavě macešek a fialek. Bylo těžké nepropadnout nadšení, když po celé Wilhelmstraße zněla z tlampačů hudba. Když tu nebyl k vidění jediný protivný plakát nebo zákazová cedule. Když poprvé po dvou letech zmizely novinové automaty, v nichž se obvykle vyjímal stranický deník *Der Stürmer* a jeho nenávistné karikatury mužů se skobovitými nosy, které přitahovaly pohledy jako magnet. Berlín si připadal svěží a plný naděje.

Pokud jde o stadion, jeho rozměry byly nepředstavitelné. „Rozloha více než sto třicet hektarů a místa pro sto tisíc osob“, alespoň tak nějak se chvástal průvodce, který drželi v ruce. Když se došourali dovnitř, ukázalo se slunce a všechno rozzářilo, od bílé oděného zástupu, který byl seřazený na hrací ploše, až po obrovskou měděnou mísu, která čekala na plamen pochodně. Liese si nemohla pomoci a neustále se usmívala. Dokonce i Margarethe, na kterou sotva co udělalo dojem, se rozplývala, jak je to úchvatné.

Michael se prodral vedle ní. Jako obvykle dorazil pozdě, a když se probíjel davem, vyvolal rozruch. Liese zvažovala, že na něj bude nabručená, ale jenom dokud nevytáhl sáček jejích oblíbených čokoládových pusinek a nevěnoval jí široký michaelovský úsměv.

Když lidem, kteří seděli kolem, předváděl komické figury, Liese se zakrátko hihňala tak, že ji bolela bránice. Zavěsila se do něj.

„Tohle mi chybělo. Když se my dva bavíme a nehádáme.“

Otočil se k ní a usmál se, jenže potom nabitými ochozy proběhla vlna vzrušení a odlákala jejich pozornost.

„Michaeli, co se děje?“

Lidé do sebe šťouchali a kamsi ukazovali.

Michaelův obličej zkameněl.

Dav se otočil a naklonil se směrem k vrcholu dlouhého, strmého schodiště, kde stála nějaká postava. Maličký obrys.

Ozvala se trubka, až Liese poskočila.

„To snad ne!“

Záda v řadě před nimi ztuhla a Liese se snažila ovládnout. Ono vzednutí uvrhlo stadion do ticha a ona podvědomě chápala, že by nebylo rozumné to ticho narušit.

Přidávaly se další a další trubky, dokud nezněla fanfára. Postava vykročila dolů po schodišti, doprovod za ní. Stadion povstal, jako kdyby kdosi zatáhl za neviditelné šňůry, paže vylétly do vzduchu.

Paul vklouzl zpátky na místo a pozdravil. Margarethe ho napodobila. O vteřinu později vyskočila na nohy Liese, stržená pohybem davu.

Tribunami se rozléhal řev, jako kdyby to všichni společně nacvičili. Burácení tří tónů chorálu připomínalo údery do bubnu. Liese se bez přemýšlení připojila, její hlas se mísil s hlubokým hrdelním crescendem.

„Co to, krucinál, vyvádíš?“

Michael se přes Ottovo zuřivé pobízení ani nepohnul. Paži nechal zarputile svěšenou.

„Vážně, Liese, co to do tebe vjelo? Proč hajluješ, jako kdybys patřila ke Straně? Zbláznila ses?“

I když se jeden druhému vzdalovali, ještě nikdy na ni nebyl tak hrubý. S Liese to otrásl. Najednou se viděla Michaelovy-
ma očima. Stála tam jako socha na mostě a křičela se zápallem,

který, jak oba věděli, necítla. Nebyl to příjemný obrázek. Chtěla se omluvit, jenže potom se jí rty zkrivily v úsměšek a místo toho odsekla.

„Co *tobě* přelétlo přes nos? Tohle je přece slušnost, pozdrav. Nic to neznamená.“

Když se Vůdce posadil, řev přerostl v bouři potlesku a poté v halekavý jásot, když se v dohledu objevil běžec s pochodní.

„Navíc to dělali všichni. Já se jenom přidala.“

„Á, takže je všechno v pořádku. Když *to dělají všichni*, není se čeho bát. Trouba jsem já, ne ty. A je to úplně nevinný výjev. Ti báječní a hodní lidé a jejich slušně vychované paničky, naši obskakovaní hosté z Evropy, a dokonce až z Ameriky, všichni zvedají ruce a vyřvávají kvůli Hitlerovi. Není to kouzelné, jak ho všichni milují? Včetně přítomných – bůhnám-pomáhej – Židů.“

Když se muž před nimi ohlédl a mlaskl, Liese se přikrčila. Měla Michaela příliš dobře přečteného: do tirády proti Straně se pustil hned po návratu z přednášky svojí milované KPD. To, co tam slyšel, dokázal slovo od slova zas a znovu převyprávět, jako kdyby spolkl příručku.

I když Liese právě udělala, co udělala, Hitlera nezbožňovala. Jenže mnozí v davu ano, jak prozrazovala hojnost odznaků na klopách a les vlajek v okolí. Toto nebylo místo, kde měl Michael dávat volný průchod svým pocitům, byť by byly sebeušlechti-lejší. Naklonila se k němu a ztišila hlas v šepot.

„Ani mně se tohle nelíbí, vážně se mi to nelíbí. Ale nemůžeme to probrat později, až budeme doma?“

Její prosba přišla pozdě. Michael už byl v ráži a nevnímal.

„Národněsocialistická strana je nepřitelem pracujícíchho člověka, komunistů a Židů. Plnit požadavky Strany nebo se účastnit jejích okázalých oslav je aktem zrady. Na to nikdo nesmí zapomínat, nikdy.“

Muž před nimi štouchl loktem do muže po svém boku a Lie-se si všimla rukou, které se začaly zatínat v pěst.

Proč musí vždycky dělat takový kravál?

Zaskřípala zuby. Právě v tu chvíli běžec sklonil pochodeň a z měděné mísy vyšlehly plameny. I kdyby bylo v Michaelových slovech sebevíc pravdy, ona si jenom chtěla užít představení, netoužila se stát jeho součástí.

„Michaeli, prosím tě, tady ne. Dobře, trochu jsem se nechala unést, ale proč se musíš chovat tak povýšeně? Mám plné zuby řečí o komunistech a o tom, jak zachrání svět. A pokud jde o Židy a tuhle *náboženskou tradici*, které se dovoláváš, jsi úplně vedle, i toho mám plné zuby. Výborně, buď si komunistou, když chceš. Buď si Židem, když ti to dělá radost. Ode mě ale ani jedno z toho nečekej.“

Kdyby nezdvihl obočí, skončila by.

„Copak? Chystáš se mi sdělit, že jsem Židovka? Tím, že takovou věc řekneš, nebude o nic skutečnější, abys věděl. Nechodím do synagogy, nedržím židovské svátky, neřídím se židovskými zákony. Nikdo z nás to nedělá, ani ty, pokud jsem si poslední dobou všimla. Jsme Němci – dobří Němci jako všichni ostatní tady – a to je všechno, co jsme. Ano, evidentně kromě tebe: ty jsi navíc otrava.“

Odpověď, kterou Michael zavrčel, ji zašťpala v očích.

„Tak promiň, princezno, že jsem ti zkazil den. Strana přece není tak špatná. A Židovka? Ty? Taková hloupost. Jak by vnučka Nathana Elfmanna, jehož židovská rodina utekla z Uherska před pogromy a jehož otec nadělal jmění v židovském hadrářství, mohla být Židovka?“

Poutali větší pozornost než kdykoli předtím – i Paul vrhl pohled podél řady.

„Michaeli, proboha, nemluv tak nahlas!“

Zbytečně plýtvala dechem: ještě zesílil hlas.

„No vážně, jak jsem mohl být takový pitomec? Nikoho by ani nenapadlo, že Elfmann je židovské jméno. Nebo Wasserman. Připomeň mi, abych to oznámil univerzitám, na které jsem se hlásil a které si ohledně našeho původu, jak se zdá, nejsou tak jisté jako ty. Musí být úžasné žít v takovém sebezapření. Příště ti budeš tvrdit, že Jesse Owens je bílý. Dobře, nebuď komunistka, ale nevykládej, že nejsi Židovka, jako kdybys něco takového mohla ovlivnit.“

Ohlédly se další hlavy a žádná z nich se netvářila přátelsky.

„Michaeli, tohle není místo...“

Jako kdyby se pokoušela uklidnit zdviženým prstem slona, který se na ni rítí.

„Odkdy jsi tak smířená, Liese? Kdysi jsi mě rozčilovala svými neustálými otázkami a teď? Co se stalo? Už ti nesejde na všech těch nových pravidlech a smyčkách, které škrtí naši svobodu? Už tě nezajímá, proč už nemůžeš chodit do školy ani nikam sama vyrazit?“

„Samozřejmě že bych mohla, ale otec říká...“ Jenže Michaelova ruka vylétla vzhůru.

„Nenamáhej se, budu hádat. Říká, že je to kvůli tvému bezpečí, protože hnědokošílači by si nemuseli všimnout, že jsi *dobrá Němka*. Taký ti říká, že až si Strana upevní pozici, Hitler tu svoji armádu výtržníků srovná do latě, že? Je to kravina. Hitler je u moci tři roky a jeho pozice je stejně bytelná jako bankovní trezor. No tak, Liese, ty máš na víc. Naši slavní noví vůdcové Židy moc v lásce nemají a začínají být hodně zběhlí v jejich odhalování. Proč jim o tohle jde? Budeš hádat, nebo ti to mám prozradit? Můžou se nás takhle zbavit. Můžou nás takhle vyšachovat ze hry.“

Lidé v okolních řadách začali reptat. Otto, který si lépe než Michael uvědomoval náladu na sedačkách kolem nich, popadl syna za paži. Michael se mu vytrhl. Byl tak zaujatý

přesvědčováním Liese, že pochybovala, zda si vůbec všiml kohokoli jiného kromě ní.

„Co musím říct, abys mi uvěřila, že se blíží nebezpečí? Určitě ho vnímáš. Nevšimla sis, že teď na ulicích nenajdeš běhny ani opilce? Všechny ty nesmysly o tom, že *pod novou vládou jsme doma ve větším bezpečí!* Další žvásty. Ulice se vyprázdnily, protože Strana posbírala všechny, které už nepočítá mezi Němce, a odklidila je do táborů. Jeden velikánský je u Oranienburgu, sotva hodinu od města. Jdou zvěsti, že se tam mučí a zabíjí.“

Někdo ho okřikl, aby sklapnul. Liese sebou škubla, což Michael ani nepostřehl.

„Lidé, které znám ze schůzí, kam chodím, zmizeli...“

A potom jeho slova zanikla ve výstřelu z děla a v divokém vrkání tisíců holubic, které vypustili k obloze. Když zběsilá křídla ptáků rozechvěla vzduch a šedá těla se slila v bouřkové mračno, Liese hlasitě vyjekla.

Otočily se další obličejové a stěžovaly si ještě důrazněji.

„Co vyvádíte? Proč děláte takový cirkus?“

Liese nikdy neviděla otce tak bledého.

„Za to můžu já, pane Elfmanne. Odpusťte. Naštval jsem ji.“

Liese vyčetla z Michaelovy sklíčené tváře, že toho upřímně lituje. Snažil se vložit mezi Paula a Liese, ale jakýsi tělnatý muž z řady za nimi už byl v pohotovosti.

„Tím svým komunistickým hnusem jsi všechny vytočil. A tahle tady kvílí jako meluzína, a navíc před Vůdcem. To není vlastenecké. Je to neúcta. Když se tady vaši lidi neumějí chovat, neměli vás sem pouštět.“

Vaši lidi odplulo tribunami, jako kdyby čekalo na potlesk.

Paul se předklonil a sáhl do kapsy. „Musím vás požádat o prominutí: někdo dnes jednoznačně neměl šťastnou ruku při výběru mých hostů. Jejich názory mě zarážejí stejně, jako zcela oprávněně rozčilují vás. Postarám se, aby hned odešli.“

Ale vy, pane, vypadáte jako člověk s dobrým vkusem. Zde je, prosím, moje vizitka. Zítra si určitě přijďte do mého salonu vybrat něco pěkného pro manželku. Napraví to váš dojem z dnešního dne?“

Manželčin široký úsměv Paula ujistil, že napraví.

Liese visela pohledem na otci a čekala na náznak toho, že šlo o šarádu, o záchranu situace. V jeho hlase však neslyšela nic jiného než opovržení.

„Zmizte, oba dva.“

Liese hledala očima pomoc u Otta, ale ten se záměrně tvářil nezúčastněně.

„Neber si to. Nedávej mu najevo, že se tě to dotklo. Je to moje chyba, ne tvoje. Tady nejde o tebe, ale o obchod.“ Michael ji držel za loket, rty u jejího ucha.

Liese se mu vysmekla. Oči se jí leskly slzami, které mu nehodlala ukázat. Zatímco se prodírali ven ze stadionu a vraceli se městem, které už nebylo ani trochu krásné, měl dost rozumu, aby znovu neotevřel pusy.

* * *

Zkažený nebyl jenom ten první den, ale celé dva týdny her. Paul a Margarethe se dál točili ve víru událostí a recepcí a zavřeli Liese doma, jako kdyby měla mor. I kdyby směla ven, lesk se pro ni stejně vytratil: Michaelova slova sloupala Berlínu blýskavé pozlátko. Ještě důležitější však bylo, že Paul běsnil kvůli možným škodám na pověsti salonu a nebyl k utišení. Kdyby to Liese neuměla s parfémy, pochybovala, že by na ni otec dnes večer, v den uvedení nové kolekce, vůbec promluvil. Teď projevil zájem o jedinou stránku jejího života, na které záleželo, a ona nenechá Michaela, aby jí to zase zhatil.

*

„Ptala ses jich na školu a na to, proč nechodíš ven?“

Michael už zase vrčel.

Liese se rovnou otočila k odchodu.

„Ne, neptala. Škola mě nezajímá. Jsem ráda, že jsem tam skončila.“

Zavrtěla hlavou a v tu chvíli zmizela mezera mezi jejími obočími.

„Ale poslouchala jsem tě, chápeš? A navzdory tomu, co si asi myslíš, čtu noviny. Víím, že jsou zákazy, že Židé si už nemůžou brát, koho chtějí, že nemůžou volit. Nelíbí se mi to, jasně že se mi to nelíbí. A taky se mi nechce koukat na ty děsné plakáty, které se zase objevily, přesně jak jsi říkal. Jenže dneska večer na nic z toho nechci myslet. Navíc ať se děje cokoli, neznamená to, že se otec plete, a rozhodně to neznamená, že tvoje politická značka má pravdu. Můžeme to teda uzavřít?“

„Ty jsi vůbec neposlouchala. Jinak bys nemluvila o Židech a neříkala *oni*, jako kdyby šlo o nějaký cizí druh.“

Liese se obrnila proti dalšímu zlostnému výbuchu, ale když pokračoval, slyšela v jeho hlase jenom ohromení.

„Nerozumím, Liese, vážně nerozumím. Ať se cítíš součástí tradice, nebo ne, nemůžeš popřít, že rodina tvého otce jsou Židé a rodina tvojí matky pravděpodobně taky, vzhledem k tomu, odkud pochází. Tak proč trváš na domněnce, že jsi jiná než všichni ostatní, kteří dostali tuhle nálepku? Když teda čteš noviny, určitě jsi viděla rasové tabulky: i nejmenší kapka židovské krve znamená, že jsi Židovka, a nezáleží na tom, jak hluboko ji pohřebíš. Znamená, že v novém Německu pod vládou národněsocialistické strany pro tebe není místo.“

Když o tomto večeru později přemýšlela, přála si, aby v tu chvíli přestal. Říkala si, že kdyby to udělal, omluvila by se a usmířila se s ním. S úsměvem na tváři by ho přesvědčila,

aby se připojil k oslavě. On však nepřestal, takže nic takového neudělala.

„No tak, Liese! Jsi vážně tak hloupá, že to nechápeš?“

Z toho *hloupá* se jí zjezily chloupky na šiji. Kvůli němu si přestala připouštět, že ji ony tabulky, které Strana nařídila všude uveřejnit, vyděsily. Vyděsily by každého. Jejich příšerná vyobrazení lidí, kteří snad ani nevypadali jako lidé, a jejich rodokmeny a schémata *árijských* a *neárijských* prarodičů a rodičů, jež teď sloužily k určování stupně židovskosti. Pochopitelně nesnášela, jak se o Židech psalo v novinách, jako kdyby patřili k nějakému odlišnému živočišnému druhu a ani to nebyli lidé. Dělal se jí z toho špatně. Jiný, méně důležitý den by to přiznala. Jenže toto byl večer módního domu Elfmann: nebyla vhodná chvíle dělat si starosti. A přesto o ní zrovna dnes Michael prohlásil, že je *hloupá*, a myslel to vážně. Některé meze nelze překročit.

Liese se k němu otočila a chrstla na něj proud frustrace, i když už od počátku věděla, že za ni vděčí mnohem víc Paulovi než vlastnímu uvažování.

„Proč se mnou mluvíš jako s nějakým idiotem? Jestli je tu někdo *hloupý*, jsi to ty. Rozhlédni se. Podívej se na zákazníky, kteří sem chodí a utrácení tady jmění. Podívej, jak si nás váží. Nedochází ti to? My nejsme ti Židé, kteří trápí Hitlera – akademici, intelektuálové nebo kriminálníci. My vytváříme pracovní místa. My přispíváme. Strana ví, jakou máme cenu. Nikdy by po nás nešli.“

Čekala, že odkrácí nebo se na ni oboří. Michael místo toho couvl, jako kdyby mu dala ránu. Obličej měl sklíčený a ztrhaný, jak to u něj ještě nikdy neviděla.

„Naštval jsem tě. Mrzí mě to. Máš pravdu, nemluvil jsem s tebou zrovna hezky, ale znám tě a nemyslím, že tomu věříš. Tohle nejsi ty. Mluví z tebe Paul. A je mi jasné, že tě moje

přednášky unavují, že jsem měl líp vybírat vhodné chvíle. Jenže v tom je potíž: na vhodné chvíle nemůžu čekat, protože čas se krátí.“

Jeho hlas zaplavila úzkost, což Liese zaskočilo.

„Svět, který známe, mizí. Tebe možná škola nezajímá, ale mě ano. I univerzita. Pro mě je se vším konec: kvůli mojí pokrevní linii, kvůli dvěma židovským rodičům nezbyla jediná instituce, kam můžu jít. Kdyby tu otec nepracoval a nezaměstnal mě, nesehnal bych vůbec žádné místo.“ Odmlčel se, jako kdyby vážil slova. „Chceš znát pravdu? Něco, co jsem ještě nikomu neřekl? Bojím se. Vyhlídky do budoucna se mi nelíbí a bojím se.“

Proměnil se v Michaela, kterého Liese poznávala, v Michaela, jehož trápení jí trhalo srdce.

„To jsem nevěděla, Michaeli. Potom to mrzí i mě. Vadí mi, že spolu pořád bojujeme, a mám-li být upřímná, ty hrozně tabulky mě taky děsí, zvedá se mi z nich žaludek. Vážně jsem neměla tušení, že ti na univerzitě tolik záleží. Vždycky jsem si myslela, že chceš pracovat tady v salonu stejně jako já. Nám se ale určitě nic nestane. Nová nařízení z nás možná dělají Židy, jenže o to se nikdo starat nebude. Nikoho to nezajímá. A tvůj otec tu není jenom zaměstnaný, on to tady prakticky vede. Co vždycky říká vašim? *Kdybych to svěřil vám, děti, módní dům Elfmann by za týden zkrachoval*. Ty ale půjdeš v jeho stopách, tím jsem si jistá. Máš před sebou skvělou budoucnost.“

Myslela si, že Michaela tou připomínkou Ottovy průpovídky rozesměje, on se však zatvářil zkroušeně.

„Prosím tě, Michaeli. Nezlob se, dneska večer ne. Slibuju, že zítra tě budu poslouchat, jak dlouho budeš chtít.“

Z parketu pod sebou slyšeli náhlou bouři potlesku. Kdosi přinesl gramofon. Lidé se srotili do menších skupin a začali si hledat partnery.

„Podívej: všichni spolu skvěle vycházejí. I ministr Goebbels se usmívá. Zkusíš to? Jenom pro tentokrát?“

Liese se vydala po schodišti dolů. Natáhla ruku k Michaelovi, čímž mu naznačila, aby ji následoval. On o krok ustoupil.

„Já se dívám, Liese. Ale nevidím to samé co ty. Nestojím o to.“ Hrdlo se mu sevřelo. „Usmívají se a co z toho? Jednoho dne se usmívat přestanou. Pojď se mnou na schůzi. Seznámím tě s lidmi, kteří ti pomůžou pochopit, co se opravdu děje.“

Schůze, tím myslí komunisty. Otec je nesnášel. Prohlásil, že to oni jsou tou největší hrozbou. Nikdy by jí neodpustil, kdyby se s někým takovým zapletla, a ona neměla v úmyslu dopustit, aby ji od sebe odstrčil ještě víc.

Pod nimi spustila jakási skladba. Hudba byla zpočátku pomalá, potom se tempo zrychlovalo. Liese shlédla dolů a zachytila pohled Andrého Bardoua, pohledného francouzského nákupčího, který kupodivu neflirtoval s Margarethe, ale s ní. Bylo jí šestnáct a byla na večírku. Michaelovy obavy prostě musejí počkat.

„Tohle je recepce, Michaeli, ne sjezd. Dostala jsem školení, díky, ale další už nepotřebuju.“

Otočila se na podpatku a zamířila dolů po schodech.

„Výborně, zůstaň si zabeďněná.“ Michaelův výkřik byl tak hlasitý, že se jeden nebo dva obličeje podívaly vzhůru. „Je to takhle nejspíš lepší. Kdybych na schůzi pro dospělé vzal rozmazlené děcko, které si nemůže pomoci a uvažuje jako tatka, byl bych stejně za pitomce.“

Mohlo ji napadnout, že se Michael tak snadno nevzdá. Když se otočila, svrběla ji dlaň.

„Jsi o dva roky starší než já, Michaeli, ne o dvacet. Můžeš si hrát na velkého chlapa, jak se ti zlíbí, ale pořád k němu máš hodně daleko.“

Jenže on už ji neslyšel. Odešel. Přestože chtěla mít poslední slovo, vyhrál on. Navzdory všem okouzlujícím úsměvům a vytříbeným lichotkám monsieur Bardoua Michaelův úder na rozloučenou sebral večeru veškerou jiskru.

Kapitola druhá

Karen

Aldershot, září 1971

Maminka byla mrtvá.

Karen seděla na posteli ve školní uniformě tuhé jako lepenka a chytala se slov, která stále nedávala o nic větší smysl než před třemi měsíci.

Maminka byla mrtvá. Utopila se. Jenže to prostě nedávalo smysl. Maminka nenáviděla plavání. V létě by nešla na koupaliště, ani kdyby měla jenom sedět na břehu. Pokud bylo Karen známo, nevlastnila ani žádné plavky. A kromě toho, kdo si jde zaplavat v šest hodin ráno? Určitě ne maminka. Ranní ptáče byl táta. To on vždycky připravoval snídani, ona ne.

Maminka byla mrtvá. To znamenalo, že umřelo všechno, co s ní souviselo. Její vůně po mýdle a růžích. Její vlídný hlas. Její hedvábně hnědé vlasy, jež si ke Karenině úlevě vytrvale odmítala předělat na peroxidovou přilbu, kterou nosily na hlavě ostatní matky. To, jak se k sobě choulily, když si před spaním

něco vyprávěly. To všechno bylo pryč. Někdo to Karen vyškubl, jako kdyby jí sebral končetinu.

„Vykroč správnou nohou, Karen.“

Otcův hlas se nesl vzhůru po schodech, řízný jako povel na cvičišti a přehnaně bodrý. Tak tohle jí zůstalo? Když je maminka pryč, odešla s ní také všechna něha?

„První den určitě nechceš přijít pozdě.“

Že nechce? Zeptal se jí, zda ji zajímá, že přijde pozdě, nebo zda do nové školy chce vůbec chodit?

Aldershotská dívčí střední škola zřízená hrabstvím. Název zněl velmi ukázněně a direktivně, což byl pravděpodobně důvod, proč se otcí škola tak zamlouvala.

Karen civěla na svoje pevně zašněrované boty. Nebyla připravená vypořádat se s tímto novým světem, kterému čelila. Netušila, co po ní chce. Zamrkala, aby zaplašila slzu. S jistotou věděla snad jen to, že o slzy v něm nikdo nestál.

Už tu není, Karen. Je zbytečné se v tom nimrat nebo se vztekat. Sotva uložili rakev do země, všichni rozhodli, že její truchlení skončilo.

Možná se takto se smrtí vždycky nakládalo: uzavřeno, zasypano a uklizeno. Jak to měla Karen vědět, když se s ní nikdy dřív nesetkala? Ty skryté díry měl možná uprostřed těla každý a „co oči nevidí, to srdce nebolí“ by fungovalo, kdyby tomu dala čas, což byl zřejmě ten správný lékař. Přála si jenom, aby jí někdo prozradil, jak dlouho to potrvá a zda by to mohla nějak urychlit.

Ukápaly další slzy. Rozpily se jí na žulově šedé sukni. Karen sklopila hlavu a nechala je téct: kdyby si mnula obličej a ten zčervenal, otec by celý strnul a vyschlo by mu v krku.

Problém byl, že matka jenom jednoduše neumřela – ona úplně zmizela. Z domu byla dočista vystrnaděna. Otec o ní neproněsl ani slovo, a když se o ní Karen zmínila v obchodě,

v knihovně nebo třeba před všetečnou sousedkou paní Hubbardovou, která se neustále ochomýkala u nich doma a tvrdila, že je maminčinou nejlepší přítelkyní, hlasy přešly v tlumený šepot. Jako kdyby nikdo kromě Karen nestál o to, aby se na matku vzpomínalo.

Karen zapomínání děsilo a ze všech sil se ho snažila zazit. Šla nakoupit. Pořádila si zápisník a teď si den co den sedala s perem v ruce a s odhodláním zapsat každou vzpomínku. Maminka, která za letního odpoledne plete v parku věnečky ze sedmikrásek. Maminka, která ji o jedněch dávných Vánocích učí dělat ve sněhu anděly. Karen viděla naprosto zřetelně, jak sedí v trávě a leží ve sněhu, ale připomínalo jí to prohlížení fotografií, něčeho nehybného. Jako kdyby pocity, které dění doprovázely, už vybledly.

Hodiny v předsíni odbily sedm třicet.

Z těch, které léta stály na nočním stolku u její postele, Karen vytáhla baterii. Byly růžové a dětské a nesnášela je. Chtěla je vyměnit za digitální, ale maminka řekla, že ty jsou pro *velké holky*.

Což už podle otce jsem.

Karen se napřímila.

Ale co by je měnila, mohla je rozbít. Mohla je shodit na podlahu. Nebo je mohla, což by bylo ještě lepší, prohodit oknem a poslouchat, jak se tříští sklo. Karen si představila prasklé okenní tabule a střepy, které padají na chodník. To by nadělalo takový rámus, že by se z toho celý dům zaručeně zhroutil úlekem.

Tyto stěny nikdy nezažily nic hlučnějšího než zaklapnutí dveří. Zrovna teď byl otec v kuchyni a připravoval snídani. Karen si dokázala představit, že vytahuje její hrnek a misku, štrachá ve skříňkách, rozděljuje cereálie. I kdyby byly všechny dveře dokořán, neslyšela by ho. Vždycky tu našlapoval jako obrovská šedá myš. *Maminka nemá ráda hluk, vid'.* Vždycky to

vyslovil jako připomínku, nikdy jako otázku. *Zvlášť když ji zase rozbolela hlava.*

Maminčiny bolesti hlavy. Jejich rytmus vládl domácnosti, co si Karen pamatovala. Některé dny byl dům tak tichý, až Karen napadlo, že může zaslechnout smítka prachu, která se vznáší ve vzduchu. Říkala si, zda by vůbec někdo z kolemjdoucích uhodl, že uvnitř žijí lidé z masa a kostí.

Možná proto šla maminka na pláž tak často, hledala totiž ticho.

Ať si to Karen takto vysvětlovala, kolikrát chtěla, nikdy tomu tak docela neuvěřila. Jestliže její matka stála o klid, proč by měla potřebu vypravit se na pláž? Pobývali přece v Hove. Ať bylo brzy, nebo pozdě, ať jste se vyskytovali na ulici, nebo v parku, nikde na světě nepanovalo takové ticho jako v Hove. Dokonce i v létě bylo toto místo stejně mrtvé jako města duchů z westernů, které otec miloval, jako města, která se vylidnila v obavách z útoku. První den jejich týdenního pobytu na jižním pobřeží Karen tak trochu očekávala, že se za domy, jež vypadaly jako svatební dort, vynoří kovbojové. Kdyby jenom to. Hove bylo nudné. *Nudné* s dvakrát podtrženým velkým N, a neodpovídalo by Karenině představě místa, kde se tráví prázdniny, ani kdyby sebevíc popustila uzdu svojí fantazii.

Rozhodně to nebylo místo pro jedenáctiletou. To Karen usoudila hned ve chvíli, kdy zaparkovali vůz. Veřejně přístupné zahrady kolem hotelu, které otec vyzdvihoval, byly úchvatné, byly plné dřímajících penzistů, kteří se rozložili na lavičkách jako vrásčitá nemluvnata. Samotný hotel, o kterém neustále tvrdil, jak je okouzlující, byl neuklizený a zaprášený, všude usychající květiny a výmalba s otisky prstů. Vyhlídka na týden strávený tady byla horší než zkouška z matematiky.

Když přišli ke zšeřelé recepci, Karen si držela palce na obou rukou a úporně si přála, aby matka ohrnula nos nad vůní

zatuchliny. Aby vzala otce stranou a navrhla mu, že se přesunou někam, kde to není tak ubohé. Aby dostala jeden z těch záchvatů tichého pláče, který Karen sice vyloženě nesnášela, ale otec by ho nemohl přehlížet a kvůli nápravě by se třeba rozkrájel. Maminka nic z toho neudělala. Následovala otec nahoru po schodech, aniž by věnovala jediný pohled mdle hnědým závěsům, které zakrývaly okna, nebo koberci s oranžovými kudrlinkami, přilepenému k podlaze.

Když teď Karen seděla ve svém dokonale vyladěném pokoji světle růžové a krémové barvy a vzpomínala na to, uvědomila si, jak podivná byla ta absence jakékoli reakce.

Maminka měla vždycky odpor ke všemu ošklivému. Milovala hezké látky, zvláště ty měkké, třeba samet, nebo ty drahé, které byly protkávané stříbrem a zlatem. Nic v jejich úhledném domku nesmělo zůstat prázdné. Záclony zdobily sedmikrásky, polštáře byly pruhované a puntíkaté. Matka byla výtečná švadlena. Šila šaty a sukně většině žen z vesnice. Paní Hubbardová prohlásila, že je dost chytrá, aby si otevřela vlastní obchod. Ušila i všechno Karenino oblečení, nicméně Karen si začala přát, aby to tak nebylo. Karen zoufale chtěla modré džíny a těsné tričko s pruhy, takové, v jakých se předváděla Cathy Cregganová. Prosila o ně. Kdepak, neprosila, ona o ně žeberala.

Ukápla další slza. Teď si přála, aby hezky požádala a nezmuclala šatovou sukni s náprsenkou, kterou jí maminka nabídla místo nich. Ráda by nosila tucet takových ručně šitých šatů, jen kdyby tu byla matka, která by je šila.

Karen křečovitě zavřela oči a říkala si, zda se vůbec někdy dostaví vzpomínky, které nebude doprovázet bolest. Říkala si, zda vůbec někdy dokáže oddělit ty dobré od těch, které si nepřála vytahovat na povrch.

Potřebovala ty správné vzpomínky: nic jiného jí totiž nezůstalo. V její šatní skříni nezůstaly jediné šaty, na věšáku v hale

nevisel jediný kabát. A nebyla žádná fotografie. Ne že by jich někdy bylo nazbyt.

Dům paní Hubbardové jimi přetékal: každá plocha úpěla pod jejich neohrabaně rozmístěnou tíhou. Karen strávila v obýváku paní Hubbardové nepočítaně dnů, kdy matku sužovaly bolesti hlavy, a spokojeně tam přemísťovala fotografie.

V domě Cartwrightových byly jenom dva snímky, oba černobílé a v obyčejných rámečcích. Na jednom z nich byli otcovi rodiče, kteří zemřeli dlouho předtím, než se Karen narodila. Nelíbili se jí: starý muž v neurčitě šedé uniformě, který nemotorně nabízel rámě ženě s drobnými kudrlinami, působil dosti výhruzně. Na druhém snímku byla ona jako miminko, ležela na dečce a šilhavě koukala. Žádní jiní prarodiče tu nebyli a nenašel by se ani jediný snímek rodičů, dokonce ani svatební foto. Paní Hubbardová jich měla celé generace, ve stále zdobnějších rámečcích. Když se Karen zeptala otce na důvod, neodpověděl – jeho obvyklá strategie.

Den před matčinou smrtí podnikli nepříliš podařený výlet z Hove do mnohem záživnějšího Brightonu a Karen prosila, aby se všichni tři společně vyfotografovali. Když maminka odmítla, rozčílilo ji to a „ztropila scénu“, což byl pro otce smrtelný hřích. Ten den ztropila nemálo scén. Stála o trochu zábavy, kterou si všichni ostatní hlučně užívali. Možná proto matka cítila potřebu vydat se později sama na pláž.

„Pět minut, Karen! Snídaně už čeká.“ Otcův hlas vylétl vzhůru jako zvuk polnice.

To je ale pitomost. Co by se dělo, kdyby se neukázala? Tato veselá verze otce nebyla o nic přijatelnější než ta mrzutá – pokud něco, byla ještě únavnější. Nicméně nehrozilo, že mu to vydrží. Kdyby Karen dorazila ke stolu o dvě minuty později, vrátil by se k pravidlům a nařízením. Vězel v uniformě, i když ji zrovna neměl na sobě.